

POSTANOWIENIE

Dnia 24 lutego 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jacek Gudowski (przewodniczący)

SSN Marian Kocon (sprawozdawca)

SSN Bogumiła Ustjanicz

w sprawie z powództwa Elżbiety K.
przeciwko Skarbowi Państwa - Szefowi Wojskowego Zarządu Infrastruktury
w P. i Dowódcy Jednostki Wojskowej [...] w P.
o zapłatę,
na posiedzeniu jawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 24 lutego 2010 r.,
na skutek zagadnienia prawnego przedstawionego
przez Sąd Apelacyjny
postanowieniem z dnia 29 października 2009 r.,

"Czy jednostka wojskowa wchodząca w skład sił zbrojnych RP
a obejmująca lotnisko wojskowe użytkowane w celu prowadzenia
lotów szkoleniowych może być uznana za przedsiębiorstwo lub
zakład w rozumieniu art. 435 § 1 k.c.?"

odmawia podjęcia uchwały.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 30 czerwca 2009 r. zasądził od Skarbu Państwa – Szefa Wojskowego Zarządu Infrastruktury w P. na rzecz powódki Elżbiety K. kwotę 80000 zł tytułem naprawienia szkody, polegającej na obniżeniu wartości jej nieruchomości na skutek hałasu związanego z funkcjonowaniem lotniska wojskowego P. – K.

Nieruchomość powódki – tak jak nieruchomości innych właścicieli występujących z tego rodzaju żądaniami – położona jest na obszarze ograniczonego użytkowania utworzonym rozporządzeniem Wojewody W. nr 82/03, z dnia 17 grudnia 2003 r., w sprawie utworzenia obszaru ograniczonego użytkowania dla lotniska wojskowego ...(Dz. Urz. Wojew. W. Nr 200, poz. 3873.). Podstawą prawną wydania tego rozporządzenia był art. 135 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2008 r., Nr 25, poz. 150 ze zm.; dalej: p.o.ś.), stanowiący, że obszar ograniczonego użytkowania tworzy się, jeżeli mimo zastosowania dostępnych rozwiązań technicznych, technologicznych i organizacyjnych nie mogą być dotrzymane standardy jakości środowiska poza terenem zakładu lub innego obiektu (m.in. lotniska). Rozporządzenie określa ograniczenia w zakresie przeznaczenia terenu, wymagania techniczne dotyczące budynków oraz sposób korzystania z terenów położonych na obszarze ograniczonego użytkowania (art. 135 ust. 3a p.o.ś.).

W ocenie Sądu obniżenie wartości nieruchomości powódki na skutek hałasu związanego z funkcjonowaniem lotniska stanowi szkodę wyrządzoną „przez ruch zakładu” w rozumieniu art. 435 § 1 k.c.

Sąd Apelacyjny rozpoznając apelację od tego wyroku, powziął poważne wątpliwości prawne, którym dał wyraz w zagadnieniu przedstawionym Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia na podstawie art. 390 § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z utrwalonego, niekwestionowanego przez doktrynę, orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika, że przedmiotem zagadnienia prawnego przedstawionego na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. może być jedynie taka poważna wątpliwość prawna, której wyjaśnienie w formie uchwały jest niezbędne do rozstrzygnięcia sprawy (zob. np. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia: 27 sierpnia 1996 r., III CZP 91/96, OSNC 1997, nr 1, poz. 9, 13 kwietnia 2000 r., III CZP 39/99, nie publ., 23 listopada 2000 r., III CZP 38/00, nie publ., 9 czerwca 2005 r., III CZP 31/05, nie publ., 12 października 2005 r., III CZP 68/05, nie publ., 28 lutego 2006 r., III CZP 3/06, nie publ., 14 listopada 2006 r., III CZP 84/06, nie publ.). Innymi słowy, konieczne jest istnienie związku przyczynowego między przedstawionym zagadnieniem prawnym a podjęciem decyzji co do istoty sprawy.

Istota przedstawionego zagadnienia sprowadza się do rozstrzygnięcia kwestii, czy lotnisko wojskowe jest jednostką organizacyjną wprawianą w ruch z pomocą sił przyrody, o której mowa w art. 435 § 1 k.c. Rozstrzygnięcie tej kwestii byłoby niezbędne w sprawie, gdyby ten przepis stanowił podstawę roszczenia, skierowanego przeciwko Skarbowi Państwa, o naprawienie szkody w postaci straty wyrażającej się obniżeniem wartości handlowej nieruchomości w związku z funkcjonowaniem lotniska wojskowego.

Stanowisko Sądu Najwyższego dotyczące tego roszczenia nie jest jednak jednolite. Wyraźnie rysują się tu dwa odmienne poglądy.

Według jednego z nich podstawą roszczenia o naprawienie szkody w postaci zmniejszenia się wartości nieruchomości, wynikającej z faktycznego oddziaływania lotniska wojskowego, które emituje hałas, niepozwalający dotrzymać standardów jakości środowiska na terenach leżących w jego sąsiedztwie, w takim stopniu, że zaistniały podstawy do utworzenia obszaru ograniczonego użytkowania, obejmującego sąsiednie nieruchomości, stanowi art. 435 k.c. w związku z art. 322 p.o.ś. Przepis 129 ust. 2 p.o.ś. obejmuje tylko szkodę, którą można ocenić już w momencie opublikowania aktu normatywnego zawierającego ograniczenia lub w krótkim okresie jego obowiązywania. Przemawia za tym powiązanie w tym przepisie wystąpienia szkody z ograniczeniem w korzystaniu z nieruchomości i krótkim, dwuletnim terminem do jej dochodzenia, a także wąskie jej ujęcie.

Oznacza to, że pogorszenie warunków korzystania z nieruchomości na skutek pozwolenia emitowania hałasu powyżej dopuszczalnego poziomu, wpływające na pogorszenie komfortu życia oraz obniżenie wartości nieruchomości, nie spełnia przesłanki z art. 129 ust. 2 p.o.ś. (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 12 grudnia 2008 r., II CSK 367/08, nie publ., 25 lutego 2009 r., II CSK 565/08).

Odmienne poglądy legły u podłoża wyroku Sądu Najwyższego z 25 lutego 2009 r. II CSK 546/08, nie publ.), w którym stwierdzono, że przewidziana w art. 129 p.o.ś. odpowiedzialność odszkodowawcza obejmuje także te szkody, które wynikają z przekroczenia standardów jakości środowiska w zakresie emitowanego hałasu. Artykuł 135 ust. 1 p.o.ś., przewidujący możliwość ustanowienia obszaru ograniczonego zaufania, jest wyjątkiem od zasady wyrażonej w art. 144 ust. 1 p.o.ś., zgodnie z którą eksploatacja instalacji w rozumieniu art. 3 pkt 6 p.o.ś., nie powinna powodować przekroczenia standardów jakości środowiska. Wyjątek ten polega na tym, że na terenie obszaru ograniczonego użytkowania eksploatacja instalacji może powodować przekroczenie standardów jakości środowiska.

W art. 129 – 136 p.o.ś. ustawodawca uregulował samodzielne podstawy odpowiedzialności odszkodowawczej związanej z ograniczeniem sposobu korzystania z nieruchomości oraz z utworzeniem obszaru ograniczonego użytkowania, opierając się na założeniu, że ryzyko szkód związanych z działalnością uciążliwą dla otoczenia powinien ponosić podmiot, który tę działalność podejmuje dla własnej korzyści (*cuius damnum eius periculum*). Przesłankami tej odpowiedzialności są: wejście w życie rozporządzenia lub aktu prawa miejscowego powodującego ograniczenie sposobu korzystania z nieruchomości, szkoda poniesiona przez właściciela nieruchomości, jej użytkownika wieczystego lub osobę, której przysługuje prawo rzeczowe do nieruchomości, i związek przyczynowy między wprowadzonym ograniczeniem sposobu korzystania z nieruchomości a szkodą.

Z art. 129 ust. 2 p.o.ś. wynika, iż szkodą jest także zmniejszenie wartości nieruchomości, co koresponduje z pojęciem straty w rozumieniu art. 361 § 2 k.c., przez którą rozumie się między innymi zmniejszenie aktywów. Obniżenie wartości

nieruchomości stanowi przy tym wymierną stratę, niezależnie od tego czy właściciel ją zbył, czy też nie zamierza podjąć w tym kierunku żadnych działań, nieruchomość jest bowiem dobrem o charakterze inwestycyjnym.

Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym przedstawione zagadnienie prawne przychylił się do tego drugiego poglądu.

Według art. 129 ust. 2 p.o.ś. właściciel może żądać odszkodowania za poniesioną szkodę (w tym zmniejszenie wartości nieruchomości) „w związku z ograniczeniem sposobu korzystania z nieruchomości”, przy czym ograniczeniem tym jest także ustanowienie obszaru ograniczonego użytkowania.

W związku z ustanowieniem obszaru ograniczonego użytkowania pozostaje nie tylko obniżenie wartości nieruchomości, będące następstwem ograniczeń przewidzianych bezpośrednio w treści rozporządzenia o utworzeniu obszaru (zwłaszcza dotyczących ograniczeń zabudowy), lecz także obniżenie wartości nieruchomości wynikające z tego, że wskutek wejścia w życie rozporządzenia dochodzi do zawężenia granic własności (art. 140 k.c. w zw. z art. 144 k.c.), i tym samym ścieśnienia wyłącznego władztwa właściciela względem nieruchomości położonej na obszarze ograniczonego użytkowania. O ile bowiem właściciel przed wejściem w życie rozporządzenia mógł żądać zaniechania immisji (hałasu) przekraczającej standard ochrony środowiska, o tyle w wyniku ustanowienia obszaru ograniczonego użytkowania możliwości takiej został pozbawiony. Inaczej mówiąc, szkodą podlegającą naprawieniu na podstawie art. 129 ust. 2 p.o.ś., jest także obniżenie wartości nieruchomości wynikające z faktu, iż właściciel nieruchomości będzie musiał znosić dopuszczalne na tym obszarze immisje (np. hałas). Nie jest uprawniona dostrzegalna w piśmiennictwie i orzecznictwie tendencja do wąskiego ujmowania odpowiedzialności odszkodowawczej z art. 129 ust. 2 p.o.ś..

W świetle powyższych argumentów żądanie powódki nie ma podstawy w art. 435 k.c. w zw. z art. 322 p.o.ś., lecz w art. 129 ust. 2 p.o.ś. (są to reżimy rozłączne). Za taką interpretacją przemawia również dążenie do kompleksowego uregulowania skutków ustanowienia obszaru ograniczonego użytkowania w zakresie szkody polegającej na obniżeniu wartości nieruchomości. Rozszczępienie tych skutków na

szkody wynikające z ograniczeń przewidzianych wprost w rozporządzeniu o ustanowieniu obszaru ograniczonego użytkowania oraz szkody wynikające z emisji hałasu jest sztuczne. Skutkiem wejścia w życie rozporządzenia jest nie tylko konieczność poddania się przewidzianym w nim wprost ograniczeniom – niekiedy mogą być one dla właścicieli nieistotne – ale także konieczność znoszenia immisji przekraczających standard jakości środowiska, którym – w braku rozporządzenia – właściciel mógłby się przeciwstawić jako działaniom bezprawnym w świetle art. 174 ust. 1 p.o.ś.. Praktyczną tego konsekwencją jest poddanie roszczeń właścicieli szczególnym ograniczeniom czasowym przewidzianym w art. 129 ust. 4 p.o.ś., w myśl którego z roszczeniem, o którym mowa w art. 129 ust. 2 można wystąpić w okresie 2 lat od dnia wejścia w życie rozporządzenia ustanawiającego obszar ograniczonego użytkowania (zgodnie z wyrokiem SN z dnia 10 października 2008 r. II CSK 216/08, nie publ. wystarczy zgłoszenie w tym czasie roszczenia do obowiązanego do wypłaty odszkodowania).

Przyjęta wyżej interpretacja nie wyłącza odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkody związane z ruchem lotniska (art. 435 k.c.) *a limine*. Odpowiedzialność ta będzie nadal wchodzić w rachubę (oczywiście przy założeniu, że wojskowa baza lotnicza jest zakładem w rozumieniu art. 435 k.c.) zarówno w przypadku szkody na mieniu - w zakresie, w jakim ochrony mienia nie wyłączyło ustanowienie obszaru ograniczonego użytkowania – jak i w przypadku szkody na osobie. Dla ochrony odszkodowawczej przewidzianej w art. 444 i n. w zw. z art. 435 k.c. dopuszczalność działań, powodujących przekroczenie standardów ochrony jakości środowiska, jest całkowicie pozbawiona znaczenia.

W związku z tym, że roszczenie powódki nie ma podstawy w art. 435 k.c., a co za tym idzie, nie ma związku przyczynowego między przedstawionym zagadnieniem prawnym, a podjęciem decyzji w sprawie, z przyczyn wskazanych na wstępie orzeczono, jak w postanowieniu.